

O normie językowej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Z. Klemensiewicz, *Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny*, „Język Polski” 1945, nr XXV, s. 1.
- Źródło: *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*, red. S. Urbańczyk, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1978, s. 218.

O normie językowej

Książki

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

” Z. Klemensiewicz

Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny

Stosunek do języka może być zasadniczo dwojaki. W wypadku pierwszym, nazwijmy go praktycznym, a ten jest w życiu pospolity, człowiek jest używcą języka jako przyrodzonego środka komunikowania się z otoczeniem oraz myślenia, ani zastanawiając się nad jego istotą, ani umyślnie dbając o jego doskonałość. W wypadku drugim człowiek wyodrębnia swoją mowę spośród innych funkcji życiowych, czyni ją przedmiotem obserwacji, świadomych starań i zamierzeń, chce ją poznać, czemu mogą towarzyszyć przejawy uczuciowe, które w splocie z różnymi stanami wzruszeniowymi wytwarzają delikatną a mocną więź wewnętrzną między osobnikiem i jego mową.

Takie jest stanowisko znawców, wielbicieli i miłośników języka, przy

czym postawa podmiotowa od znawstwa do miłości waha się na rozległej skali i u różnych osobników jest rozmaita.

Źródło: Z. Klemensiewicz, *Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny*, „Język Polski” 1945, nr XXV, s. 1.

Stosunek do języka możemy mieć różny, jednak istotne jest zastosowanie pewnych norm i zasad istotnych z punktu widzenia poprawności językowej oraz prostej chęci, aby dobrze nas zrozumiano. Pamiętajmy przy tym, że język jest systemem porozumiewania się między osobami, który ma być praktyczny, skuteczny, sensowny i celowy. Znajomość zasad jest zatem nieodzownym elementem oceny, czy dane użycie wyrazów jest poprawne czy też nie.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest norma językowa.
- Omówisz różnice między normą wzorcową a użytkową.
- Określisz kryteria poprawności językowej.

Przeczytaj

Czym jest norma językowa?

Encyklopedia wiedzy o języku polskim definiuje normę językową jako:

“ ***Encyklopedia wiedzy o języku polskim***

zbiór tych wszystkich środków danego języka (tzn. głosek, morfemów, wyrazów, sposobów ich wymawiania i łączenia w większe całości itp.), które dzięki aprobachie społecznej muszą być właśnie tak używane przez wszystkie osoby mówiące tym samym językiem, gdyż w przeciwnym wypadku odbiorca odczuwa, że nie mówi się tak, „jak się powinno mówić”. Nieprzestrzeganie normy językowej grozi autorowi niezrozumieniem, zrozumieniem opacznym, lekceważeniem lub ośmieszeniem.

Źródło: *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*, red. S. Urbańczyk, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1978, s. 218.

Dodać należy, że istotna jest prostota stylu, bez zbędnych przenośni, słownictwa pseudonaukowego czy pseudowytwornego, kunsztownych metafor itp.

Językoznawcy wyróżniają dwie normy językowe, tj. **wzorcową** (oficjalną) i **potoczną** (użytkową).

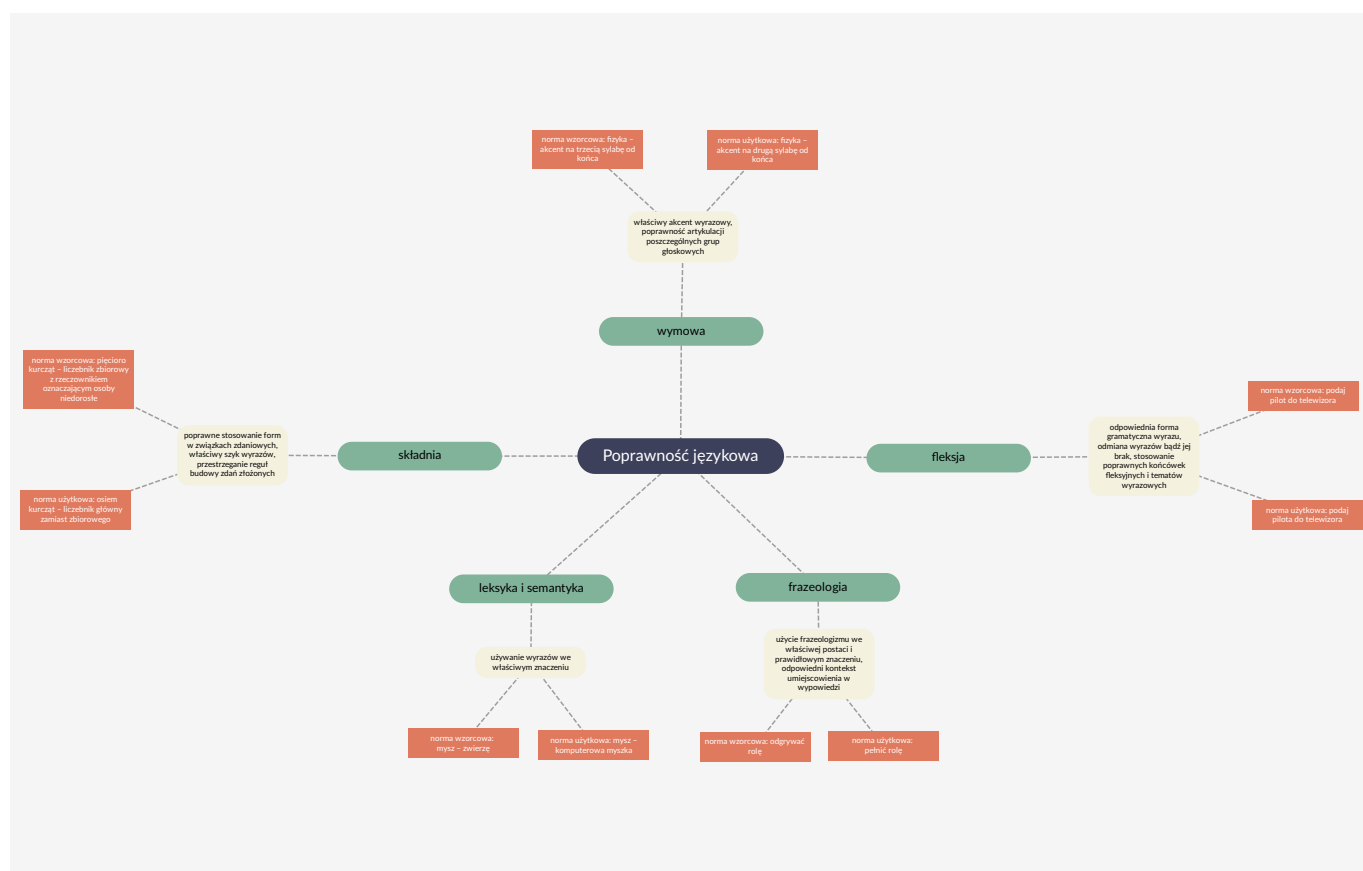
Norma wzorcowa (staranna) obejmuje elementy językowe akceptowane przez większość wykształconych użytkowników języka, uzasadnione jego historią, tradycją i regułami gramatycznymi.

Norma wzorcowa to inaczej norma wysoka, co oznacza, że osoby, które chcą jej przestrzegać powinny dostosowywać się do ściśle określonych zasad, rezygnując z dopuszczalnych np. w normie użytkowej wariantów. Jej stosowanie jest niezależne od regionu czy środowiska (dopuszczalne jest zróżnicowanie regionalne przede wszystkim w fonetyce).

Norma użytkowa (potoczna regionalna, potoczna ogólna) to wyrazy, formy używane w komunikatach nieoficjalnych, swobodnych.

Poprawność językowa

Poprawność językowa zależy od zgodności środków językowych z daną normą językową. Czynniki, które oceniamy pod względem poprawności językowej to głównie:

Moda językowa

Do ubożenia stylistycznego wypowiedzi przyczyniają się **wyrazy modne**.

Dla przykładu, czasownik *artykułować* używa się zamiast *wyrażać*, *przedstawiać*, *opisywać*. Często słyszy się sformułowanie typu: *w ramach*, *w temacie*, także wyrazy obce o charakterze naukowym, np. *adekwatny*, *generalny*, *spektrum*. Typowe dla języka młodzieży są **kolokwializmy**: *cool*, *spoko*, *wow*.

Mirosław Bańko wskazuje, że skutkiem **mody językowej** jest modyfikowanie utartych związków wyrazowych. Dla przykładu, zamiast *w znacznej mierze* słyszy się *w szerszej mierze* lub *w poważnej mierze*.

W języku polskim używa się też wielu **zapożyczeń**. Jeśli zostały przyswojone, językoznawcy proponują nie szukać rodzimych odpowiedników. Dotyczy to głównie nazw stosowanych w medycynie lub pracach naukowych. Natomiast w tekstach niespecjalistycznych zasadne jest używanie znanych odpowiedników polskich.

W terminologii naukowej i technicznej często stosowane są **hybrydy**, czyli wyrazy złożone z cząstek różnojęzycznych (rodzimych i obcych), np. *kompletacja* – lepiej: *kompletowanie*, *demaskacja* – lepiej: *demaskowanie*.

Nieraz używane są też wyrazy żartobliwe, np. *urzędomania*, *krępacja*.

Szczególnym rodzajem zapożyczeń są **kalki** (repliki). Nieraz są to dosłowne tłumaczenia obcych słów za pomocą rodzimego odpowiednika, używanego już wcześniej w innym znaczeniu. Kalką jest np. czasownik *definiować* jako synonim słowa *określać*.

Słownik

błąd językowy

środek językowy niemieszczący się ani w normie wzorcowej, ani w normie użytkowej, naruszający ustalone przez znawców reguły poprawnej polszczyzny, np. błąd fonetyczny - wymowa „włanczać” zamiast poprawnej „włączać” lub błąd fleksyjny „wziąć” zamiast poprawnej odmiany „wziąć”

leksyka

(gr. *léxis* – wyraz) – ogół wyrazów danego języka

poprawność językowa

zgodność tekstu z daną normą językową

semantyka

(gr. *semantikos* – oznaczający, ważny, znaczący) dział językoznawstwa zajmujący się badaniem znaczeń i historii znaczeń wyrazów

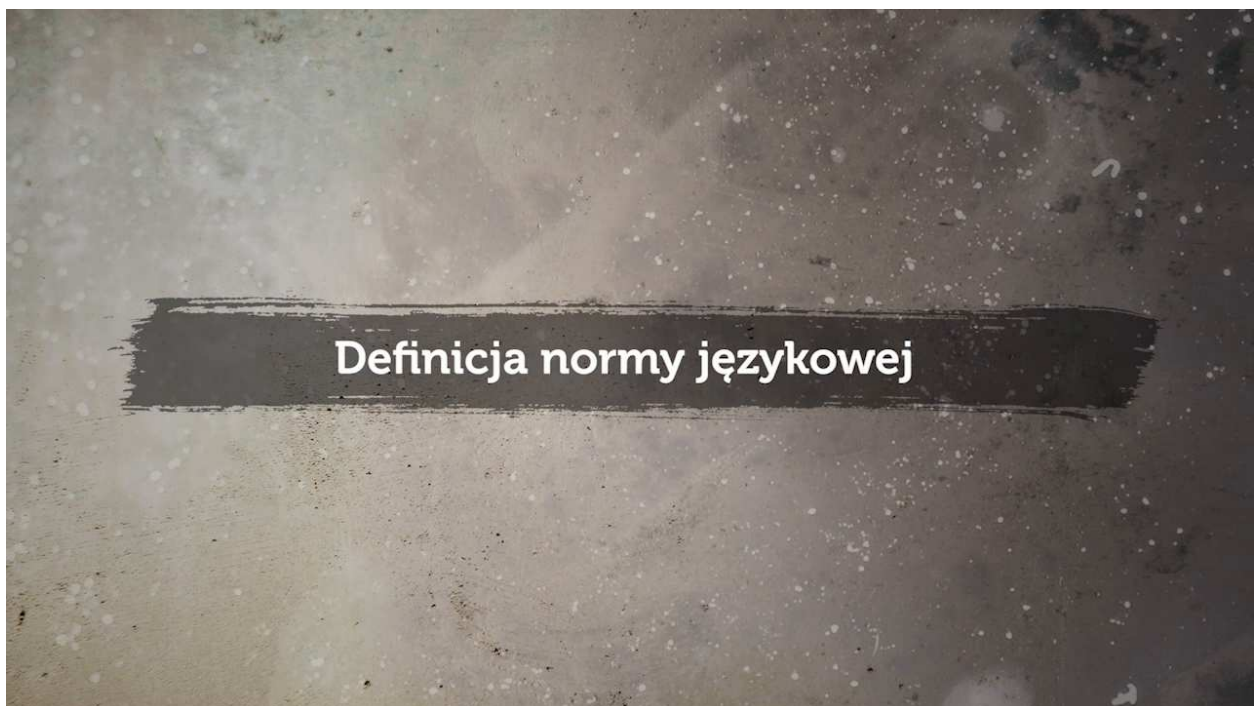
Film

Polecenie 1

Na podstawie obejrzanego filmu wyjaśnij własnymi słowami jak prof. Kłosińska definiuje pojęcie normy językowej.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem </preview/resource/RSXq95O9ppBHF>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Definicja normy językowej*.

Polecenie 2

Na podstawie wypowiedzi prof. Kłosińskiej stwórz definicję normy wzorcowej oraz normy potocznej (użytkowej).

Mapa myśli

Polecenie 1

Do dwóch wybranych kryteriów poprawności językowej dopisz kolejne (inne niż podane) przykłady.

Na podstawie: Jan Grzenia, *Słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa 2004.

Polecenie 2

Kryterium uzualne zakłada, że poprawne jest to, co powszechnie używane. Wymień co najmniej dwa przykłady takich wyrazów.

Ćwiczenie 1

Określ prawdziwość poniższych stwierdzeń.

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: O normie językowej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Cele kształcenia – wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Pogłębianie funkcjonalnej wiedzy z zakresu nauki o języku.
4. Świadome wykorzystanie działań językowych w formowaniu odpowiedzialności za własne zachowania językowe.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

3) rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku;

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

5) posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;

6) odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego; określa funkcje innowacji językowej w tekście;

7) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;

IV. Samokształcenie.

2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

11) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśni, czym jest norma językowa;
- omówi różnice między normą wzorcową a użytkową;
- określi kryteria poprawności językowej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;

- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu. Później nauczyciel umieszcza na tablicy kilka przygotowanych wcześniej zdań; powinny być wśród nich zdania poprawne z punktu widzenia każdego rodzaju normy językowej, poprawne tylko z punktu widzenia normy użytkowej, ale już nie normy wzorcowej (np. z użyciem form *wysłać SMS, tę opinię, sześćcioro prosiąt* itp.), a także zdania zawierające błąd językowy (np. *jeden rodzic, meczy, przerysowują*). Prosi uczniów, by zdecydowali, czy zdania są poprawne, czy nie.

Nauczyciel zadaje pytania: skąd wiadomo, czy jakieś formy językowe są poprawne? Kto o tym decyduje? Uczniowie odpowiadają, opierając się na własnym doświadczeniu językowym.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel wprowadza pojęcia normy użytkowej i wzorcowej. Następnie uczniowie przystępują do pracy z multimedium. Nauczyciel odtwarza wykład profesora Katarzyny Kłosińskiej zamieszczony w sekcji „Film”. Po jego obejrzeniu uczniowie dzielą się spostrzeżeniami, odnosząc się do swojego doświadczenia językowego. Później nauczyciel prosi, by uczniowie wyjaśnili, jak prof. Kłosińska definiuje pojęcie normy językowej.
2. Uczniowie zapoznają się z kryteriami poprawności językowej. Nauczyciel zaznacza, że nie jest to jedyny podział funkcjonujący w polszczyźnie. Różni badacze podają mniej lub więcej tych kryteriów.
3. Uczniowie zapoznają się z mapą myśli i w zespołach opracowują odpowiedzi do poleceń 1. i 2. Po upływie wyznaczonego czasu przedstawiciele zespołów przedstawiają wyniki pracy.
4. W drugiej części tej fazy lekcji uczniowie rozwiązują wskazane przez nauczyciela ćwiczenia z sekcji „Mapa myśli”. Prowadzący decyduje, czy uczniowie pracują

indywidualnie, czy w parach. Po upływie wyznaczonego czasu wskazane osoby prezentują propozycje odpowiedzi, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. Prowadzący prosi, by uczniowie podzielili się na 6-osobowe zespoły. Każdy członek zespołu powinien w ciągu 5 minut zanotować na kartce przykłady 3 form językowych, które są niepoprawne. Następnie podaje kartkę dalej, innej osobie z grupy, aby zapisała swoje 3 pomysły. Zadanie kończy się, kiedy kartka wraca do właściciela. Później zespoły porównują wyniki swojej pracy, a na tablicy pojawiają się formy, które powtarzały się najczęściej. Uczniowie oceniają, czy przywołane błędne wyrazy lub wyrażenia są niepoprawne z punktu widzenia normy wzorcowej czy użytkowej.

Praca domowa:

1. Na podstawie wypowiedzi prof. Kłosińskiej, stwórz definicję normy wzorcowej oraz normy potocznej (użytkowej).

Materiały pomocnicze:

- https://rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1354
- Markowski A., *Językoznawstwo normatywne dziś i jutro. Zadania, szanse, zagrożenia*, [w:] *Polonistyka w przebudowie*, t. 1, red. M. Czermińska i in., Kraków 2005.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Film”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.